

BERLINER BEITRÄGE ZUR SKANDINAVISTIK

Titel/
title: *Grenzgänger*
Festschrift zum 65. Geburtstag von Jurij Kusmenko

Autor(in)/
author: Rune Palm

Kapitel/
chapter: »Muntlighet i runinskrifter«

In: Hornscheidt, Antje/Kotcheva, Kristina/Milosch, Tomas/Rießler, Michael (Hg.): *Grenzgänger. Festschrift zum 65. Geburtstag von Jurij Kusmenko*. Berlin: Nordeuropa-Institut, 1. Auflage, 2006

ISBN: 3-932406-24-9
978-3-932406-24-9

Reihe/
series: Berliner Beiträge zur Skandinavistik, Bd. 9

ISSN: 0933-4009

Seiten/
pages: 237–245

Feste URL: [<http://edoc.hu-berlin.de/...>]

© Copyright: Nordeuropa-Institut Berlin sowie die Autoren

© Copyright: Department for Northern European Studies Berlin and the authors

Diesen Band gibt es weiterhin zu kaufen. This book can still be purchased.

RUNE PALM: Muntlighet i runinskrifter

Runorna är germanernas skrift, och runinskrifterna ger de tidigaste språkproven på olika germanska dialekter från 100-talet e.Kr. och på nordiskt område in på 1600-talet. I inskrifternas texter finner vi inte bara skriftliga företeelser, utan även ekon av uppenbart muntlig karaktär. I 800-talsinskriften på Rökstenen möts både skriftligt och muntligt. Inskriften inleds med en minnesformel som meddelar: *Aft Væmoð (Vamoð) standa runar þar, en Varinn faði, faðir, aft faigian sunu* ›Efter Vämod (Vamod) står dessa runor, och Varin ristade, fadern, efter den döde sonen‹.¹ Substantivet *runar* åsyftande skrivtecknen samt verben *standa* ›står‹ och *faði* ›ristade‹ visar tydligt att detta är en skriftlig utsaga. Varins kännedom om skrift och skrivande var därtill omfattande. Han ristade huvudsakligen de då relativt nya kortkvistrunorna, men han behärskade även de äldre runorna och prövar dessutom läsarens skriftkunskaper med olika chiffer och lönnrunor.

Efter den inledande formeln träder vi dock även in i en muntlig värld. Där alluderar ristaren på ättlingsminnen, *mogminni*, och utmanar läsarna med frågor.² Vi känner inte längre till de två krigsbyten som togs 12 gånger, vem som förlorade sitt liv hos goterna nio generationer tidigare, var Gunns häst ser föda på det slagfält där 20 kungar stupat, ej heller vilka 20 kungar som satt på Själland (?) eller vilken av ingoldingarna som gäldades genom en hustrus offer. Vi vet inte ens vilka ingoldingarna var. Varin rör sig här i en för oss förlorad muntlig berättartradition. Avslutningsvis ställer Varin en sista fråga och ger även svaret, som dock knappast gör oss klokare. *Sagum mogminni, hvaim se burinn niðr drængi. Vilin ir þat? Knua (knyia) knatti iatun. Vilin ir þat ... Sagum mogminni: Þorr. Sibbi viaværi ol niroðr.* ›Jag säger det ättlingsminnet, åt vem är en ättling född. Vill ni det? Han kunde krossa jätten ... Jag säger det ättlingsminnet: Tor. Sibbe viens väktare avlade nittioårig‹. Trots att problemen är uppenbara när det gäller förståelsen av innehållet, kan vi lugnt anta att läsaren inbjuds till en dialogisk frågesport med runristaren. Frågorna har en parallell i Eddadikten *Vafþrúðnismál*, där Oden och jätten Vaftrudne tävlar i kunskap om den mytologiska världen, en tävling som skall leda till döden

¹ Ög 136.

² Jag ansluter mig till den tolkning som presenteras i WIDMARK: 1998.

för förloraren. Ett muntligt ursprung har naturligtvis även inskriftens *fornyrdislag*-strof om Theoderik den store. Rökstenen är förvisso unik, men det finns fler inskrifter som bär vittne om muntliga utsagor. Syftet med detta bidrag är att diskutera några muntliga drag i de vikingatida runinskrifterna.

Texternas syften

Runstenarnas texter är med få undantag genrebundna och de innehåller olika formuler: minnesformel, resarformel, biografisk notis, inskriftsnotis, juridisk notis, förbön och ristarsignatur.³ Dessa fyllde olika funktioner i inskrifterna, som exemplifieras av uppställningen nedan.

Formel	Syfte	Exempel
Minnesformel	Bevara minnet av den döde.	<i>Aft Vamoð standa runar þar</i> (Ög 136)
Resarformel	Markera resarens manifestation	<i>ræsti stæin, gerði kuml</i> m.fl.
Biografisk notis	1) Markera förhållandet mellan den döde (de döda) och den (eller de) efterlevande, 2) markera den dödes (de dödas) eller den (de) efterlevandes status 3) återge något specifikt om den döde (de döda) eller den (de) efterlevande	<i>broður (faður, sun) sinn; fælaða sinn; moður sina</i> m.fl. <i>Hann var manna mæstr onidíngi</i> (Sm 5); <i>SnialliR syniR Olafar</i> (Sö 70); <i>Hann ændaðis með Ingvari</i> (Sö 9) <i>ÞæiR do i hvitavaðum</i> (U 243)
Förbön	Verka för den dödes själ	<i>Guð hjalpi and hans.</i>
Ristarsignatur	Identifiera ristaren	<i>Balli risti (runiR þessar)</i> Sö, 203, 210 m.fl.)
Förbannelse	Skydda monumentet från åverkan	<i>Verði at rata hverr's of brjuti</i> (DR 338)
Inskriftsnotis	Fastslå något specifikt om inskriften	<i>Híær mun standa stæinn miðli byia</i> (U 729)
Juridisk notis	Fastslå ett juridiskt förhållande	<i>ER þessi byr þeiriR oðal ok ættærfi</i> (U 130)

Uppställningen kan dock problematiseras på flera sätt. Minnesformeln sätter den döde i främsta rummet, och därigenom hugfästs minnet, men formeln är ganska ovanlig under vikingatid och förekommer med säker-

3 Se t.ex. THOMPSON: 1975, 12; PALM: 1992, 134–153; PETTERSSON: 2002 och NORD: 2003, 10.

het endast i en annan inskrift, Flemløse 2 på Fyn.⁴ Resarformeln kan i förstone verka lika okomplicerad, men den har även tolkats som en juridisk utsaga som markerar ett arvsskifte och successionsordningen i arvsföljden.⁵ Den har dock också ansetts vara ett skrytsamt framhävande av den eller dem som reste stenen.⁶ Förbönen är en markör för den dödes (och de efterlevandes) övergång till den kristna tron, och den skall trygga den dödes själ genom Jesu och ibland även jungfru Marias hjälp och undantagsvis även ärkeängeln Mikael.⁷ Ristarsignaturens funktion när den förekommer kan även den tyckas vara ganska okomplicerad och helt sonika ange vem som har ristat inskriften. Men hur skall dess frånvaro tolkas? Varför har kända ristare som Åsmund, Fot, Balle och Öpir eller andra inte signerat alla sina verk utan bara en del av dem? Har möjligen ristarsignaturen en annan funktion? De biografiska notiserna är av mångahanda slag. De anger förutom relationen mellan runstensresare och avliden även när, var och hur en person dött, vidare resor och dåd eller uttalar allmänt beröm. Inskriftsnotiserna säger något om stenen eller inskriften, och förbannelserna är avsedda att skydda monumentet. De juridiska notiserna anger ägande eller säger något om arv. De tre sistnämnda är ganska få. Vi kan idag bara spekulera om hur samtiden reagerade på de olika texterna.

Dessa formler har ristats på sten och ingår således i en skriftlig kontext. Ristarsignaturen med dess omnämnande av ristan det eller huggandet av runor hör självklart hemma i den skriftliga världen. Det är naturligtvis möjligt att man gjorde utsagor som i resarformlerna i de östgötska inskrifterna från Vårdsbergs kyrka: *Øystæinn ræisþi stæin þenna æftir Þori, faður sinn* ›Östen reste sten till minne av Torer, sin fader‹ eller från Kälvesten: *Styggur (Stygur) gærði kumbl þau aft Öyvind, sunu sinn* ›Stygg (Stig) gjorde minnesmärke efter Övind, sin son‹.⁸ Men det är föga troligt att detta är utsagor som sades gång på gång, och de känns mer skriftmässiga än muntliga.

Enligt *Hákonar saga góða* i Snorres *Heimskringla* står höga bautastenar vid den gamle bonden Egil ullsärks gravhög, *hávir bautasteinar*

4 DR 192.

5 SAWYER: 2000, kapitel 3 och 4.

6 LÖNNROTH: 1982.

7 U 478, G 203, DR 212, 380, 398, 399 och 402.

8 Ög II, 8.

*standa hjá haugi Egils ullserks.*⁹ Måhända ger Rökstenens minnesformel ett eko av sådana ord som kan ha uttalats vid Egil ullsärks hög: *Ept Egil ullserk standa steinar þessir.*¹⁰ Minnesstenens placering omnämns faktiskt i ett antal inskrifter. I närheten av Rönö härads gamla tingsplats vid Aspa löt i Södermanland står en sten rest av hustrun Tora till minne av hennes döde make Öpir.¹¹ På den ena sidan finns en vanlig resarformel, men på den andra kan vi läsa: *Stæinn sarsi standr at Öpi a þingstaði at Þoru ver* ›Denna sten står till minne av Öpir på tingsplatsen, till minne av Toras make‹.¹² Dessa inskrifter för tankarna till den avslutande helmingen i Hávamáls strof 72: *Sjaldan bautarsteinar/standa brautu nær,/nema reisi niðr at nið* ›Sällan står bautastenar vid vägen om inte släkting reser efter släkting‹¹³ och vidare till inskrifterna vid Tjuvstigen. I den ena hävdas att: *StyrlaugR ok HolmBR ræistu at brøðr sina, brautu næsta* ›Styrlög och Holm reste till minne av sina bröder, närmast vägen‹.¹⁴ I den andra omtalas att fadern Ingeger eller modern Ingegärd gjorde dem ›synliga‹ *syna gærði.*¹⁵ I några av inskrifterna nämns även runorna som på en av stenarna vid Överselö kyrka, *Her skal standa stæinar þessiR, runum ru[ð]niR* Här skall dessa stenar stå, rödfärgade med runor‹.¹⁶ Vi finner här de synliga markeringarna omnämnda, den resta stenen och runorna, av minnet. Men var finner vi de muntliga dragen?

I *Hákonar saga góða* hävdas även att det talades enligt hedniska mäns sed vid kung Håkons grav, *mæltu þeir fyrir grepti hans sem heiðinna manna siðr var til.*¹⁷ Ord som här faller en i tanken är Hávamáls strof 77: *Ek veit einn,/at aldri deyr/dómr of dauðan hvern* ›Jag vet ett som aldrig

⁹ *Hákonar saga góða*, 193.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Sö 137.

¹² En snarlik formulering finner vi på en annan av runstenarna vid Aspa löt (Sö 138): *Hier stændr stæinn at goðan Öpis arfa ok Þorunnar, Gyllu broðurs* ›Här står stenen till minne av Öpirs och Torunns arvinge, Gyllas broder‹. Stenens placering nämns även i Sö 18, Sö 204, Sö 206, U 327 (*Bað standa hiar*), U 512 (*við bryggju*), U 707 (*HiaR mun standa stæinn ...*), U 729 (*miðli byia*), U 838 (*nær brautu*), U Fv1985;228, U Fv1986;84 (*HiaR mærkir mykit at mann góðan*), G 203 (*at mærkir*), DR 131, 269 och 323.

¹³ *Edda*, 1983.

¹⁴ Sö 34.

¹⁵ Sö 35.

¹⁶ Sö 206.

¹⁷ *Hákonar saga góða*, s. 182.

dör, dom över envar död.¹⁸ Här finner vi det viktiga eftermälet. Enligt *Magnúss saga berfætts* skall kungen ha sagt: *Til frægðar skal konung hafa, en ekki til langlífis* ›För berömmelsen skall man ha en konung, men inte för ett långt liv.¹⁹

I flera fall kan man i de biografiska notiserna tycka sig höra utsagor som stämmer med Hávamáls *domr of dauðan hvern*. I den förstnämnda inskriften vid Tjuvstigen sägs om de döda bröderna Torkel och Styrbjörn att de omkom i österled, *ændaðus i austrvegi*, och att de var dugliga män, *þiægnar goðir*. Den första utsagan är en saklig upplysning om var de dog och den andra ger ett värdeomdöme om deras egenskaper. Det är snarast bland de senare som vi kan höra ekon från vikingatida utsagor. En god egenskap var att vara den störste ›oniding‹ bland män. Denna formulering påträffas bl.a. i inskriften från Hovgården: *Vas hann manna mæstr oniðingr*.²⁰ Samma fras förekommer även i två småländska inskrifter och en dansk.²¹ Den geografiska utbredningen av frasen ger en antydning om att den var ett spritt muntligt omdöme som sagts många gånger som beröm och uppskattning av den döde. I en av inskrifterna, i småländska Nöttja, nämns dessutom att den döde Önd var *yndr matar* ›frikostig med mat.²² En annan god egenskap var just att vara givmild med mat. Inskriften i Sövestad omtalar att den döde Åsgöt var *mildastr matar* ›den mest givmilde med mat.²³ Generositet med mat omnämns i ett tiotal inskrifter med stor geografisk spridning, från Skåne till Uppland.²⁴ Även i *Hávamál* nämns detta: 39 *Fanca ec mildan man/eða svá matargóðan/at ei væri þiggia þegit* ›Jag fann ej en så givmild man eller så god med mat att en gåva ej motogs.²⁵ Ytterligare en god egenskap är vältalighet. Den nämns i samband just med givmildheten med mat. Två uppländska inskrifter innehåller uttrycket *máls risinn* ›begåvad i sitt tal‹ och två inskrifter, en småländsk och en sörmländsk, omnämner att den döde var *mildr orða* ›mild i talet.²⁶

¹⁸ *Edda*.

¹⁹ *Magnúss saga berfætts*, 327.

²⁰ Ög 77.

²¹ Sm 5, 37; DR 68.

²² Sm 37. I inskriften nämns även att den döde var *omun hatrs* ›mindes inte hat‹.

²³ DR 291.

²⁴ Sm 39, 44; Sö 130 (*matar goðan*); U 703 (*matar goðr*); U 739 (*mildr matar*); U 805 (*goðan matar*).

²⁵ *Edda*.

²⁶ U 703 och 739 respektive Sm 39 och Sö 130.

Även denna egenskap omnämns i Hávamál.²⁷ De båda uppländska inskrifterna är utförda av runristaren Balle och har rests på Trögden. Det kan naturligtvis tänkas att det är Balle som tänkt ut en välformulerad allitererande avslutning, men det faktum att snarlika fraser uppträder i Småland och Sörmland antyder att så inte är fallet. Det är snarare så att vissa ristare (eller beställare) introducerar en muntlig diskurs i den skriftliga. I de här inskrifterna framhålls specifika egenskaper. I andra inskrifter framhålls allmän duglighet som i det vanliga omdömet *harða góðan dræng* ›en mycket bra karl‹, som även detta kan ha en muntlig förlaga.

Även förbönerna som *Guð hjalpi and* (eller *sál*) *hans* med flera varianter bör ha sina förebilder i muntliga utsagor. En intressant sammanställning av verbet *sægja* och förbönen påträffas på runstenen i Berga: *Nu es sal sagat sva: hialpi Guð* ›Nu är för själen sagt så, hjälpe Gud‹.²⁸ Den försvunna runstenen i Kävlinge avslutas: *Ok mælti þat [ok] baðu Guð hialpa salu þæira* ›Och hon sade det och bad Gud hjälpa deras själ‹.²⁹ Det är här kvinnan Ingerun som talar om två av sina fränder, goda män, *draengia goða*. Likadant är det säkerligen med utsagor som *Le hanum lius ok paradis* ›Giv honom ljus och paradis‹ på en av inskrifterna i Risbyle samt *[K]ristr lati koma and Tuma (Tumma) i lius ok paradisi ok i þann hœim bæzta kristnum* ›Kristus må låta Tumes (Tummes) själ komma i ljus och paradis och i den bästa värld för kristna‹.³⁰ Det rör sig i de här fallen om fromma bönesuckar som säkerligen utsades i 1000-talets Uppland.

En tredje grupp av muntliga utsagor finner vi i de förbannelseformler som påträffas i några få inskrifter. Förbannelsen att bli till en ›räte‹, uppträder i fem inskrifter från sydligt område, såsom på runstenen vid Glemminge kyrka: *Værði at ræta hverr's of brjuti* ›Må den bli till en ›räte‹ som bryter [monumentet]‹.³¹ I inskriften från Saleby kyrka må den som hugger sönder stenen och bryter monumentet inte bara bli till en ›räte‹, utan även en pervers kvinna: *Verði at ræta ok at argri konu saR es haggvi [i] krus, ... of briuti*. Om stenen slogs sönder, skulle även det värdeomdöme som uttalas om Fröstens döda hustru Tora förstöras, som var den

27 T.ex. i *Edda*, stroferna 26–32.

28 U 947.

29 Vs 3.

30 U 160 respektive U 719.

31 DR 338. Liknande formuleringar finns i Vg 67 samt i DR 209 och 230. En tidig förbannelse om perversion, *ergi*, påträffas i de båda Blekingeinskrifterna Stentofte och Björketorp (DR 357 och 360).

bästa dotter bland människor, *dottir, bæzt með aldum*.³² Förlagorna är förbannelser som utslungats i vredesmod. Ett muntligt ursprung har säkerligen även skyddsformeln *Þorr vigi* bl.a. på Velandastenen.³³

En ytterligare typ av möjlig muntlig utsaga finns i en ordspråksmässig vändning. Inskriften på runstenen i Lagnö avslutas: *Sant iar þæt sum sagat var ok sum hugat var þæt* ›Sant är det som var sagt, och som det var tänkt.‹³⁴ Man kan undra över vad som åsyftas. Inskriften omnämner att Gislög och Slode lät göra dessa märken till minne av Tord, *Gislaug let gærva mærki þessa æftir Þorð, ok Sloði let gærva*. Tillägget bekräftar måhända den muntliga överenskommelse som träffats om monumentet, men kan mycket väl ha sitt ursprung i ett talesätt. I inskriften på runstenen från Tryggevælde på Själland sägs om den döde Gunulv och hans fader Närke att *fair verða nu foddir þem bætri* ›få föds nu bättre än dem‹ som kan höra hemma i samma kategori.³⁵

I några inskrifter talar ett jag direkt till oss. Runstenen vid Gåsinge kyrka i Södermanland är rest till minne av Sven av hustrun Ragna och barnen Säve och Ragnborg. Inskriften avslutas *Væit iak, þæt var Svenn vestr med Gøti* (eller *Knuti*) ›Jag vet att Sven var västerut med Göt (eller Knut)‹.³⁶ Även på Fyrbyblocket i samma landskap talar ett förbryllande jag till oss.³⁷ *Iak væit Hastæin þa Holmstæin brøðr mænnr rynasta a Miðgarði* ›Jag vet Håsten och Holmsten, de bröderna, vara runkunnigast bland män i Midgård‹. Vem denne jag är får vi aldrig veta. Inskriften fortsätter med att meddela att de båda bröderna satte sten och många stavar, *sattu stæin auk stafa marga*, till minne av sin fader Frösten. I inskriften i Års på Nordjylland talar stenen själv. *Sten kvæðsk hersi standa længi, saR Valtoka varða næfni* ›Stenen säger sig stå här länge, den skall nämna Valtokes minnesmärke‹.³⁸

Även inslagen av poesi har ett muntligt ursprung. Det gäller naturligtvis det sorgkväde som omnämns i en av inskrifterna vid Arkils tingstad, men som aldrig bevarades eftersom det inte fästes på sten. Inskriften meddelar

³² Vg 67.

³³ Vg 150. Uttrycket förekommer även i några danska inskrifter, DR 110, 209, 220.

³⁴ Sö 175.

³⁵ DR 230.

³⁶ Sö 14.

³⁷ Sö 56.

³⁸ DR 131.

avslutningsvis: *Ok Gyriði gats at veri. Þy mon i grati giatit lata* ›Även Gyrid höll maken kär. Därför skall han omtalas i ett sorgeskvæde‹.³⁹ Möjligen finns ett par verser av ett sådant kvæde bevarat på Hassmyrastenen:⁴⁰

*Kumbr hifroya
til Hasvimyra
æigi bætri,
þan byi raðr.*

Till Hassmyra
kommer en husfru
ej mer god
som över gården råder.

Det poetiska omdömet rör Holmgöts döda hustru Odindisa. Huruvida sådana verser och strofer diktades för att sägas vid någon ceremoni och först därefter fästas på sten eller om de tillkom för att ristas med runor och därefter läsas är naturligtvis omöjligt att bevisa. Om vi får tro de isländska sagorna diktades sorgeskväden efter kungars, stormäns samt nära och käras död. På Karlevistenen på Öland finns en strof i *dróttkvætt mál*, och det är fullt möjligt – och till och med mycket troligt – att någon i den döde hövdingen Sibbes följe diktat den strof som finns bevarad på stenen och framsagt den vid gravhögen ›enligt hedniska mäns sed‹ och att den därefter befanns vara så god att den även ristades på den resta runstenen:⁴¹

*Fulginn liggR hinns fylgðu,
flæstr vissi þat, mæstar
dæðir, dolga Þrudar
draugR i þæimsi haugi.*

Dold ligger den som följdes,
de flesta visste det, av de största
dåden, Truds striders
träd [= krigaren] i denna hög.

I dessa två fall och i flera av de andra behandlade har det sagda ristats på den beständiga stenen till skillnad från den förgängliga kaveln såsom det hävdas om Egils Sonatorrek.⁴²

LITTERATUR

Edda. Die Lieder des Codex Regius nebst verwandten Denkmälern. 1. Text. Utg. av Gustav NECKEL, 5. förbättrade uppl. av Hans KUHN. (= Germanische Bibliothek. 4. Reihe: Texte), Heidelberg: Winter, 1983.

Egils saga Skalla-grímsonar. Utg. av Sigurður NORDAL. (= Íslenzk fornrit; 2), Reykjavík: Hið íslenzka fornritafélag, 1933.

LÖNNROTH, Erik: »Administration och samhälle i 1000-talets Sverige«. I: *Bebyggelse-historisk tidskrift* 4 (1982), 10–23.

³⁹ U 226.

⁴⁰ Vs 24.

⁴¹ Öl 1.

⁴² *Egils saga Skalla-grímsonar*, 245.

- »Hákonar saga góða«. I: Snorri STURLUSON: *Heimskringla* 1. Utg. av Bjarni AÐALBJARNARSON. (= Íslenzk fornrit; 26), Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag, 1941, 150–197.
- »Magnúss saga berfœtts«. I: Snorri STURLUSON: *Heimskringla* 3. Utg. av Bjarni AÐALBJARNARSON. (= Íslenzk fornrit; 28), Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag, 1951, 210–237.
- NORD, Andreas: *Interdiskursivitet med runor*. B-uppsats i Nordiska språk med historisk inriktning. Institutionen för nordiska språk, Stockholms universitet, 2003.
- PALM, Rune: *Runor och regionalitet. Studier av variation i de nordiska minnesinskrifterna*. (= Runrön; 7), Uppsala, 1992.
- PETTERSSON, Jonatan: *Biographic Phrases in Rune Stone Texts*. C-uppsats i Svenska. Institutionen för nordiska språk, Stockholms universitet, 2002.
- SAWYER, Birgit. *The Viking-Age Rune-stones. Custom and Commemoration in Early Medieval Scandinavia*. Oxford: University Press, 2000.
- THOMPSON, Claiborne W.: *Studies in Uplandic Runography*. Austin: University of Texas Press, 1975.
- WIDMARK, Gun: »Varför ristade Varin runor? Tankar kring Rökstenen«. I: *Forskning och framsteg*. Stockholm: Stiftelsen forskning och framsteg, 1998, 25–44.

RUNINSKRIFTER

Rundata för Windows. Version 2.0. www.nordiska.uu.se/forskn/rundata.html/

- DR = *Danmarks runeindskrifter*. Av JACOBSEN, Lis och Erik MOLTKE under medverkan av Anders BAEKSTED og K. M. NIELSEN, København: Ejnar Munksgaard, 1941–1942.
- G = *Gotlands runinskrifter*. Granskade och tolkade av JANSSON, Sven B. F., Elias WESSÉN och Elisabeth SVÄRDSTRÖM. (= Sveriges runinskrifter; II–12), Stockholm: Almqvist & Wiksell international, 1962, 1978.
- Sm = *Smålands runinskrifter*. Granskade och tolkade av Ragnar KINANDER. (= Sveriges runinskrifter; 4), Stockholm: Almqvist & Wiksell international, 1935–1961.
- Sö = *Södermanlands runinskrifter*. Granskade och tolkade av Erik BRATE och Elias WESSÉN. (= Sveriges runinskrifter; 3), Stockholm: Almqvist & Wiksell international, 1924–1936.
- U = *Upplands runinskrifter*. Granskade och tolkade av Elias WESSÉN och Sven B. F. JANSSON. (= Sveriges runinskrifter; 6–9), Stockholm: Almqvist & Wiksell international, 1940–1958.
- Vg = *Västergötlands runinskrifter*. Granskade och tolkade av Hugo JUNGNER och Elisabeth SVÄRDSTRÖM. (= Sveriges runinskrifter; 5), Stockholm: Almqvist & Wiksell international, 1940–1970.
- Ög = *Östergötlands runinskrifter*. Granskade och tolkade av Erik BRATE. (= Sveriges runinskrifter; 2), Stockholm: Almqvist & Wiksell international, 1911–1918.
- Öl = *Ölands runinskrifter*. Granskade och tolkade av Sven SÖDERBERG och Erik BRATE. (= Sveriges runinskrifter; 1), Stockholm: Almqvist & Wiksell international, 1900–1906.
- Vs = *Västmanlands runinskrifter*. Granskade och tolkade av Sven B. F. JANSSON. (= Sveriges runinskrifter; 13), Stockholm: Almqvist & Wiksell international, 1964.